

10-KLASLARDA QARAQALPAQ PROZASIN TALLAWDIN ILIMIY METODIKALIQ TIYKARLARI

Yusupov Islambek Konisbaevich
Pedagogika ilimleri boyınsha filosofiya doktorı (PhD)

Rezyume

Bul maqalada ádebiy janrlardı úyreniwdiń ózine tán ózgeshelikleri hám olardı oqıtıw boyınsha metodikalıq máseleler ayılğan. Dúnya júzinde pedagogika ilimi boyınsha maǵlıwmatlar tez jańalanıp atırǵan XXI ásirde Qaraqalpaqstan Respublikasındaǵı mekteplerde bilim alıp atırǵan oqıwshılardıń bilim, kónlikpe hám qábiletleri jáne de ruwxıy-ádep ikramlılıq pazıyetlerin pedagogikalıq sistema arqalı jetilistiriw júdá áhmiyetli hám juwapkershilikli wazıypa.

Tayanış sózler: ádebiyat, ádebiyatshı, poeziya, poema, obraz, dóretiwshilik, stil, metod, janrlar, publicistika.

Introduction

Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikasında kórkem shıǵarmanı tallaw hám kórkem shıǵarma ústinde islew basqıshlarında tallawdıń maqseti, wazıypası, dúzilisi, ózine tán mazmunı bar. Hár bir dóretiwshiniń shıǵarması menen baylanıslı tallaw hám ózine tán ózgeshelik penen úyreniw talap etiledi. 10-klaslarda ádebiyat baǵdarlamasında berilgen Erix Mariya Remarktıń “Batis frontta ózgeris joq” (romannan úzindi), Abdulla Qadiriýdıń “Ótken kúnler” (romannan úzindi), T.Qayıpbergenovtıń “Qaraqalpaq nama” (roman- essesinen úzindi), I.Qurbanbaevtıń “Tiriliw” povesti, S.Bahadırovanıń “Anama xat” gúrrińi sıyaqlı kórkem shıǵarmalardı tallaw arqalı oqıwshılar dóretpeniń ideyalıq mazmunı, obrazları hám janrlıq sıpatları menen tanısadı. Sonıń menen birge shıǵarmanı tallawdıń tiykarǵı principlerin bassılıqqa alıwı zárúr. Kórkem shıǵarmanıń teması, ideyası, onda súwretlengen waqıyalardıń qanday dáwirge tiyisililigi, sol dáwirdiń sáwlelengenligin úyrengende, jazıwshınıń ózi jasap turǵan dáwirge kózqarasın dıqqattan shette qaldırmawı kerek.

10-klaslarda prozalıq shıǵarmalardı baǵdarlamada kórsetilgen saatlardıń kólemine muwapıq úyreniw, sonday-aq oqıwshılardı prozalıq shıǵarmalar boyınsha tómendegidey talaplardı úyretiw zárúr:

- Prozalıq shıǵarmalar boyınsha oqıwshılardı tiykarǵı tálim-tárbiya beriw, olardıń ilimiy oy-órisin rawajlandırıw;
- Prozalıq shıǵarmalarda súwretlengen dáwirdiń xarakterli belgilerin úyretiw;
- Úyrenilgen shıǵarmalardaǵı baslı obrazlardıń ózgesheliklerin hám áhmiyetin úyretiw.

Oqıwshılar kórkem shıǵarmalardı tallaw barısında shıǵarmanıń forma hám mazmun birligin ózlestiriwi, shıǵarmanıń janrlıq túrin, shıǵarmada qoyılǵan tiykarǵı mashqalanı anıqlay alıw, syujet, kompoziciya elementlerin, obrazlar dúnyası hám kórkemlik, ideyalıq áhmiyetin bilis sıyaqlı bilim hám kónlikpelerdi qalıplestirip baradı.

10-klaslarda oqıwshılar ushın arnalǵan ádebiyat baǵdarlamasında berilgen Erix Mariya Remarktıń “Batis frontta ózgeris joq” (romannan úzindi), Abdulla Qadiriýdıń “Ótken kúnler”

(romannan úzindi), T.Qayıpbergenovtın “Qaraqıpaq nama” (roman-essesinen úzindi), I.Qurbanbaevtın “Tiriliw” povesti, S.Bahadırovatın “Anama xat” sıyaqlı shıǵarmalardı tallaw barısında dóretpenıń teması hám ideyası, syujeti, kompoziciyası hám qaharmanları, tili hám kórkemligi, tárbıyalıq áhmiyetine dıqqat awdarıldı.

Baǵdarlamada betilgen Erix Mariya Remarktın “Batıs frontta ózgeris joq”, Abdulla Qadiriýdın “Ótken kúnler”, T.Qayıpbergenovtın “Qaraqıpaq dástanı” romanların oqıwshılardıǵa úyretiw kerekli metodikalıq máselelerdin biri. Sonlıqtan kórkem shıǵarmanıń mazmunın hám onıń ideyalıq baǵdarın bilw, shıǵarmanıń syujetin anıqlaw, qaharmanlardın xarakterin túsiniw hám tolıq ashıw, qaharmanlardın portretin belgilew, peyzaj, kórkem detallardı bilw, kórkem shıǵarmadaǵı obrazlar dúnyasın anıqlaw, kórkem shıǵarmanıń kompoziciyasın ashıp beriw kerek.

Sonıń nátiyjesinde birinshiden, oqıwshılar dóretpelerdin kórkemligi, estetikalıq dárejesi, waqıyalardıń tereńligi, epikalıq túrde bayanlanıwı hám olardıń tariyxıy dáwirler sharayatı menen qaharmanlar obrazı, qaharmanlar psixologiyası haqqında keń túsiniw aladı. Ekinshiden, belgili jazıwshılardıń prozalıq dóretpelerin qızıǵıp oqıwǵa háreket etedi. Qaharmanlar obrazınıń tásirshenligi jas áwladtın tárbıyasına unamlı tásir jasaydı. Úshinshiden, qaraqalpaq ádebiyatı baǵdarlamasında berilgen prozalıq shıǵarmalardı tallaw arqalı kórkem shıǵarmanıń syujeti, qaharman obrazlarına oqıwshılardıń túsiniw artıp baradı. Nátiyjede olardıń ádebiyatqa bolǵan qızıǵıwshılıǵı artıp, til baylıǵı ósip, xalıq tariyxın tereńnen bilw túsiniw jetilisip, jáne de olardıń kórkem estetikalıq dárejesi artadı.

Kórkem tallawdın qanday maqsette baǵdarlanǵanlıǵına qaray eki túrge filologiyalıq hám didaktikalıq tallaw dep ajratılǵanlıǵı tuwralı sóz etilgen. Sonıń ishinde, didaktikalıq tallaw ilimiy tallawdan ádewir ózgeshelenip turadı. Bul tallaw túri kórkem teksttin tolıq sırın ashıp beriwge, avtordın niyetin anlawǵa qaratılǵan iskerlik bolıp esaplanadı. Ilimiy tallawda úyrenilip atırǵan dóretpenıń ulıwma milliy ádebiyatqa tutqan ornı, onıń milliy oy-óristin rawajlanıwına kórsetken tásir dárejesi, sonday-aq ádebiy shıǵarmanıń kórkemligin támiyinlegen tárepleri nede ekenligi kórsetip beriwge háreket etiledi. Biraq, onda hárqanday ádebiy hádiysede qanıge kózqarası menen jantasıp, kórkem shıǵarmadan kelip shıǵatuǵın juwmaq ádebiyattanıw ilimi erisken dárejelerine muwapıq keliw kózde tutıladı. Bul jolda bildiriletuǵın hár bir pikir logikasın túsiniwlerge, estetikalıq kategoriyalarǵa súyengen halda is alıp barıladı. Al, didaktikalıq tallawda ilimiy talqılaw usaǵan ilimiy estetikalıq iskerlik bolıwı menen birge ol pedagogikalıq-psixologiyalıq process. Óytkeni, hárqanday didaktikalıq tallawdın tiykarın pedagogikalıq maqsetke baǵdarlanǵan ideyalar iyeleydi. Bulardan basqa ádebiyat baǵdarlamasında berilgen kórkem shıǵarmalardı tallawǵa tiyisli geypara pikirler, kirisiw sabaqları, ádebiy oqıw, shıǵarmalardıń mazmunın ózlestiriw hám bekkemlewge baylanıslı temalardıń ishinde qısqasha sóz boladı. Biraq, bular kórkem shıǵarmanı tallawdın ózi emes. Ádebiy shıǵarmanı tallaw – bul ádebiyattı úyreniwdin eń qıyın hám juwapkershilikli bólimi.

Baǵdarlamadaǵı berilgen kórkem shıǵarmalardı anıq tallawǵa shekemgi júrgizilgen jumıs túrleriniń óz aldına qoyatuǵın maqsetleri bar. Óz usıllarına iye. Bulardıń bárin jıyınlaıp aytqanda tallaw jumısına kirispe sıpatında dep qarawǵa boladı. Usıǵan qarap shıǵarmanı tallawdı óz aldına tallawǵa shekemgi jumıslar óz aldına bir-birinen bólek turǵan, bir-birinen

gárezsiz nárse sıpatında qarawğa bolmaydı. Tallawdın sapalı ótkeriliwi, oğan oqıwshılardıń jeterli túsingen bolıwı sol jumıslarğa da tikkeley baylanıslı.

Ádebiy shıǵarmanı tallawdı, onıń úzindilerin tallaw arqalı oqıwshılar onıń ideyalıq mazmunı, obrazları menen janrlıq sıpatları menen tanısadı. Shıǵarmanıń avtorı tuwralı belgili túsiniikke iye boladı. Shıǵarmanı tallaw barısında tekstti tutas túrinde de, ayırım bóleklerge ajratıp ta úyreniwge tuwra keledi. Biraq soǵan qaramastan tallaw pedagogikalıq jaqtan talapqa juwap beretuǵın, izbe-izlikte júrgiziliwine kesent keltirmeydi. Sonıń menen birge shıǵarmanı tallawdın tiykarǵı bir qatar principi bar. Solardıń ayırımlarına dıqqat awdarǵanımız maqul. Kórkem shıǵarmanı tallaw waqtında tariyxıy princip súwretlengen shınlıq turmısqa jazıwshınıń qatnası menen xarakterlenedi. Kórkem shıǵarmanıń teması, ideyası, onda súwretlengen waqıyalardıń qanday dáwirge tiyisiligi, sol dáwirdiń sáwlelengenligin úyrengende, jazıwshınıń ózi jasap turǵan dáwirge kózqarasın dıqqattan shette qaldırmaw kerek.

Qaraqalpaq ádebiyatı baǵdarlamasında túrli dáwirdegi shıǵarmalar bar. Sonlıqtan da hárbir dáwirdiń shıǵarmaların úyreniwdegi usıllar birdey emes. Kórkem dóretpeni tallaǵanda shıǵarmada sáwlelengen oy-pikirler, sol oy-pikirlerdiń qaysı dáwirge tiyisli ekenligin anıqlaw, negizinde shıǵarmalardıń jámiyetlik siyasiy áhmiyetin tanıstıwǵa názer awdarılıwı kerek. Hárbir shıǵarmaǵa tiyisli bolǵan tariyxıy qatnas muǵallimnen sol shıǵarmalardıń ózi sáwlelendirip otırǵan dáwiri menen baylanısın anıqlaydı. Shıǵarmanıń avtorın óz watanınıń perzentı sıpatında túsindiriwdi qatań talap etedi. Biraq, hárbir shıǵarmaǵa tariyxıy qatnası anıqlawdın shegi bolıwı tiyis. Geyde, ol ayırım shıǵarmalarǵa, bolmasa jazıwshılardıń ómirbayanına baylanıslı qaratırılıwı múmkin.

10-klass oqıwshılardıń jazıwshılardıń dóretiliwshilik sheberligi haqqında túsini beriw paydalı. T.Qayıpbergenovtıń aytıwınsha: «Jazıwshınıń miyneti ápsanadaǵı dozaqtı esletedi, onıń otlı gúrsisine ayırıqsha talantlar ǵana tótepkı bere aladı». Taǵı da ol: «Men qalay jazıwshı boldım? Bul basqalar túwe ózimde de jumbaq»-dep jazadı. «... jazıwshı bolıw ayırıqsha shıdamlılıqtı talap etedi. Bul shıdam sende qalıplesken oylardıń shıǵımlılıǵı, sol oylardı óz waqtında qaǵazǵa túsiriw ushın stolda otıra biliw shıdamlılıǵı» (136-bet).

Ol jáne de tánha óziniń ishki tvorstestvolıq psixologiyasına baylanıslı bilay deydi: «Qay is tuwralı, ya kúyinish, ya súyinish bolsın, meniń aytıwım tiyisli pikirler bárha sońına, jekke júrgenimde ya úyge kelip jalǵız ózim kroatqa sozılıp jatqanımda esime túsedi... ishimde pısqıǵan hávirdi sırtqa shıǵarıp jeńilleteyin desem, kasımnan meni túsinetuǵın Adam tappay stolga otıraman da jazaman. Oqıǵan kisi túsinetuǵın qılıwǵa tırısıp qayta-qayta jazaman. Óshiremen, kóshiremen, óshiremen, kóshiremen ... Bir kúnleri jazǵanlarım bir shıǵarmaǵa arqaw bolıp shıǵa keledi. Sóytip jazıwshı bolǵan usayman» (136-bet).

Olardıń jasaǵan barlıq obrazlarında jazıwshınıń óz ishki kelbeti jasırınıp, shashılıp jatadı. Sonıń ushın T.Qayıpbergenov bilay degen: «... xalqımın atın sıltaw qılıp men ózim haqqında kitap jazıp atırǵanǵa usayman» [1].

«Meniń dóretken unamlı geroylarımnan meni izlegen oqıwshını unataman.

Ótmishtegi klassikler jazıwshınıń obrazı onıń dóretkenunamlı obrazında ǵana emes, barlıq obrazlarında shashılıp júretuǵınlıǵın tastıyıqlaydı. Usı pikirdiń durıslıǵına men tolıq isenemen ... Avtorınan aqıllı dana geroy bolmaydı».

Bizińshe jazıwshınıń bul pikirlerine jadaǵay, ápiwayı, sada, túsindirme berip otırıw talap etilmese kerek. Al biz bunı tek ǵana faktler menen tolıqtırıp jáne de tastıyıqlap dálilewimiz múmkin. Atap aytqanda usı pikirden T. Qayıpbergenovtıń óziniń «Qaraqalpaqnama», «Qaraqalpaqlardıń qalpaǵı menen menen sırlasıwı ...», «Qálbimniń qomusı» t.b. shıǵarmaları ashıqtan-ashıq tastıyıqlaydı. Sebebi «Qaraqalpaqnama» da baska da social ádep-ikramlılıq, ruwxıylıq máseleler menen birge jazıwshınıń dóretiwshilik psixologiyasınıń sırları haqqında júdá túsiniikli hám ashıq pikirler sáwlelengen. Al jazıwshınıń basqa shıǵarmalarında hár qıylı formalarda «ǵáde obraz, bazda syujet, geyde konflikt hám t.b.» jasırınıp atırǵan usınday tvorshestvolıq psixologiyasınıń sıpatlı belgilerin onıń basqa da shıǵarmalarınan tabıwǵa boladı. Jazıwshı psixologiyasındaǵı ómirdi baqlap, kórkem prozada turmıstan prototip tawıp, onı ádebiy obrazlarǵa aylandıra biliwdiń ayqın korinisin beredi. Sonday – aq onda qálem iyeleriniń dóretiwshilik psixologiyasındaǵı shıǵarmalardı qayta islew, dóretiwshilerdiń bir neshe variantların jaratıw arkalı onı kem-kem jetilistirip barıw óneri haqqındaǵı pikir jámlengen. Bul process hár bir qálem iyesinde, hátte onın hár bir dóretpesinde hár qıylı, túrlishe ótedi. Geyde jazıwshılar qayta islewge shın berilip oǵan inta menen kirissey, bazda olardıń bul iske qolı barmaganına ókinedi, shıǵarmaların qayta isley alǵan qálemleslerine qızıǵıp qaraydı. Sonlıqtan T.Qayıpbergenov:

«Sheksiz aqıldın káni Lev Tolstoy «Son» degen gúrrińin 29 márte kóshirip, al genial epopeyası «Urıs hám paraxatshılıqtı» 15 ret qayta baslap jazǵanın, sonda da baspaǵa bergennen keyin mult ketken qatarların eslep, qattı ókingenin oqıǵanımda isheklerime qoz túsken sıyaqlandı» [1] -dep jazadı.

Demek, jazıwshı dóretiwshilik psixologiyasında sınshı kóz qarasqa iye. Usınday izlenisler, oqıp úyreniw arqalı alǵa qaray sanalı túrde umtılıwlar jazıwshılardıń dóretiwshilik sheberliginde joqarı ilimiy-teoriyalıq dálilli pikirlerdi qalıplestirip otıradı. T.Qayıpbergenov: «Trilogiyanı «Dástan», al onıń hár bir kitabın «ápsana» dep ataw arqalı men onıń dástúrler menen baylanısın korsetpekshi boldım. «Dástan»-meniń túsinigimde hám súwretlewimde qaharmanlıq hám romantikalıq baslama menen erteklerdegi poetika hám poemadaǵı obrazlıqtıń barlıǵın qamtıytuǵın romanlıq bayanlawdıń epikalıq túrine sinonim boladı. Dástúrge súyengen bunday sintezdi men jazǵan trilogiyasınıń maqseti talap etti». –dep orınlı pikir bildiredi.

Jazıwshınıń sınshı V.Oskocskiy menen bolǵan bul óz-ara gúrriń-diologindegi gápler talant iyesiniń ádebiyat maydanında, dóretiwshilik processinde júdá sapalı, sawatlı háreket etetuǵınlıǵınan derek beredi. Bul jerde jazıwshı sózleriniń leksikası menen onıń stilistikalıq, sintaksislik qurılısı biraz akademiyalıq ilimiy stilge qurılıp, redaktorlanǵanı sezilse de, bári bir ol bir tutas jazıwshınıń ishki dóretiwshilik psixologiyasınıń joqarı ilimiy bilim dárejesine eriskeninen derek berip tur. Onıń tómendegi pikirleri de usını, yaǵnıy jazıwshınıń óz tvorshestvosına, hár bir obrazǵa júdá juwapkerli qatnasın, talapshańlıǵın hám bir maqsetke baǵdarlanǵan dóretiwshilik psixologiyanı kórsetedi.

«Eger xalıq tiykarınan Maman biydiń aqıl-wásiyatların eslep, Rossiyaǵa qosılıw ushın gúresse, Aydos baba aqır sońında ózin aldaǵan, satqan Xiywa xanlıǵınan pana izledi. Solay etip xalıq penen onıń basshısınıń maqsetleri oyshań tústi. Men ushın ... qaharmandı tárepleme súwretlewge qızıǵıp ketip, áwladlardıń yadında qalǵan zamanlasları jamanat taqqan ǵúńgirt bahalar jeteginde qalıp qoymawım áhmiyetli edi ... Eger Maman biy dáwirdi túsiniw alǵa

shıqqan bolsa, Aydos baba dáwirdiń qurbanı boldı. Usınday qarama-qarsılıqlı ishki sezimleri qıyan-keski xarakterdi dóretiw meniń ushın oǵada áhmiyetli edi ...».

Mine bul jazıwshınıń ózi jasaǵan obrazlardı ózi túsindirip beriwi edi. Sebebi usı obrazlardıń haqıyqatlıǵı menen áhmiyeti jaqın waqıtlarǵa shekem oqıwshılar túwe sinshı-ádebiyatshılar da durıs túsine almay dawırǵıp júrgeni de ıras. Ekinshi tárepten bul pikir jazıwshınıń dóretiwshilik psixologiyasındaǵı joqarı aqıl-parasat, tereń oyılıqtı kórsetetuǵın fakt. Ol hám avtor dóretken obrazdı tereń túsiniwge, jazıwshı psixologiyasındaǵı saldamlılıq, professionalizmdi durıs belgilewge múmkinshilik beredi.

Nátiyjede 10-klaslarda oqıwshılar qaraqalpaq ádebiyatı baǵdarlamasında berilgen jazıwshılardıń dóretiwshiligin úyreniw arqalı watanǵa bolǵan súyiwshilik, ulıwma insaniyılıq, hadallıq, miynet súygishlik, hújdanlıq, qıyınshılıqtı jeńe biliw sezimlerin ózleriniń sanasında qalıplestirip, kórkem ádebiyatqa bolǵan qızıǵıwshılıǵın arttırıp baradı.

PAYDALANÍLGAN ÁDEBIYATLAR

1. Қайыпбергенов Т. Қарақалпақнама. Нөкіс, «Қарақалпақстан», 1985, 13-б.
2. Yusupov K.A. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwdıń ilimiy metodikalıq tiykarları. Monografiya. – Tashkent: NIF MSH, 2024. –172 b
3. Yusupov K.A. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda ádebiy materiallardı tallaw metodikası. Monografiya. – Tashkent: METODIST NASHRIYOTI, 2023. –120 b
4. Yusupov K.A., Yusupov I.K. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda innovaciyalıq-pedagogikalıq texnologiyalar. Oqıw qollanba. – Tashkent: METODIST NASHRIYOTI, 2023. – 120 b
5. Юсупов К.А. III.Сейтов прозасын таллаў усыллары. (Методикалық қолланба). – Нөкіс, «Miraziz Nukus», 2017. – 4 б.т. – 64 бет.
6. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын сабақтан тыс жұмыслар арқалы үйрениўдиң илимий методикалық мәселелери. (Методикалық қолланба). – Нөкіс, «Miraziz Nukus», 2018. – 5 б.т. – 80 б.
7. Юсупов К.А. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikası. Sabaqlıq. – Tashkent: Sano-standart, 2018. – 21 б.т. – 336 б.
8. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын оқытыў методикасы. Монография. – Нөкіс: Qaraqalpaqstan, 2019. – 7 б.т. – 112 б.
9. Юсупов К.А. Академик лицейларда қарақалпақ адабиётини ўқитиш методикаси (педагогика фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати). – Нөкіс, «Miraziz Nukus», 2021. – 4 б.т – 66 бет.
10. Юсупов К.А. Кórkem shıǵarmalardıń mazmunıń úyreniw metodikası. Oqıw qollanba. – Tashkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – 23,75 б.т. – 380 б.
11. Юсупов К.А. Qánigelik hám pedagogikalıq ámeliyat. Oqıw qollanba.– Nókis: Ilimpaz, 2021. – 3.75 б.т. – 60 б.
12. Yuspov KA Arnawlı pánlerdi oqıtıw metodikası. sabaqlıq. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 19 б.т. – 304 б.
13. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw texnologiyaları. Oqıw qollanba. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 9.3 б.т. – 144 б.

14. Konis A. Yusupov. Studying Forms of Teaching Karakalpak Poetry at Academic Lyceums. Eastern European Scientific Journal. Germany. Ausgabe, 3-2018. 72-75.
15. Konis A. Yusupov. Studying Karakalpak Poetry in Academic Lyceums by Various Methods in Class. Eastern European Scientific Journal. (ISSN 2199-7977). Germany. 1-2019. 83-85.
16. Yusupov K.A. Scientific and theoretical foundations of teaching Karakalpak literature at academic lyceums // Journal of Critical Reviews. (ISSN 2394-5125). – Vol 7, Issue 7, 2020. – №1. – P.P. 349-354
17. Yusupov K.A. Akademik litseylarda qoraqalpoq adabiyoti // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2020. – №6. – Б. 40-41 (13.00.00. №8).
18. Yusupov K.A. Methods of teaching literary material at academic lyceums according to the program // Academicia. An International Multidisciplinary Research Journal (India). (ISSN: 2249-7137). – Vol. 10 Issue 5, 2020. – P.P. 1628-1634 (Impact Factor: SJIF 2020= 7,13).
19. Yusupov K.A. Curricula for teaching karakalpak literature. // Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal <https://saarj.com>. Academicia ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 5, May 2021, Стр. 1069-1074. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492, 10.5958/2249-7137.2021.01525.1
20. Yusupov K.A. Scientific and methodological problems of studying karakalpak literature. //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) <https://www.tarj.in>. ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021. Стр. 585-590. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.699. 10.5958/2278-4853.2021.00451.1
21. Юсупов К.А. Изучение творчества Чингиза Айтматова в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2021. – №7. – стр. 52-53
22. Юсупов К.А. Научно-методических основы преподавания каракалпакской литературы. Internaional Scienfiic Jounal Theoretical & Applied Scieence p-ISSN: 2308-4944 (print) e- ISSN:2409-0085 (online) Year: 2021 Issue: 11. Pp. 362-371. <http://T.Science.org>.
23. Yusupov K.A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari// Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2022. – №2. – Б. 17-18
24. Юсупов К.А. Анализ методика художественного произведения /Сборник материалов Международную научно-практическую конференцию посвященной 60 – летию кафедры «Педагогика» на тему: «Современное общество и педагогическое образование». Казакстан, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия университети. 22-апреля, 2022 г Стр.268-271.
25. Юсупов Қ. Прозада миллий психологияның сәулеси. Журналистика ва адабиёт: кеча ва бугун. (Илмий тўплами), 2-қисм. Т. : «Юрист –медиа маркази», 2008. 148-150.
26. Юсупов Қ. Көркем шығармалардың мазмунын үйрениў методикасы. Миллий идентивлик ва оммавий ахборот воситалари. (Илмий мақолалар тўплами), Т. : «Юрист –медиа маркази», 2009. 48-51.